

Reč urednika temata: Antropologija muzike I

Muzika predstavlja važan aspekt identiteta kako pojedinaca tako i grupa i nezostavni deo svakodnevice prožet kulturnim kodovima koji su deo simboličkog sistema našeg društva. Kroz analizu ovih manifestnih i latentnih značenja stiže se holističko razumevanje muzičkog proizvoda u kulturi koja ga konzumira i bolje razumevanje širih društvenih, kulturnih, političkih i istorijskih procesa u okviru proučavane zajednice. Muzika stoga može poslužiti kao prizma za proučavanje brojnih antropoloških tema koje kroz nju mogu biti konceptualizovane, poput identiteta, roda, etniciteta, religije, globalizacije, urbanizacije, migracija, ekonomije, tržišta, popularne kulture, simbola, performansa, odevanja itd.

Odnos između muzike i kulture u najširem smislu, predstavlja centralno polje proučavanja antropologije muzike, grane sa rastućim brojem istraživača, studijskih programa i objavljenih radova u svetu, u okviru koje nije zastupljeno tumačenje muzike samo po sebi, odnosno procesa njenog stvaranja, strukture, analize zvuka, instrumenata ili estetske vrednosti, već se akcenat stavlja na proučavanje značenja koje muzika stvara i komunicira u svakodnevnom životu i njenoj percepciji u okviru određene kulture ili globalno.

U poslednjih trideset godina popularna muzika postaje sve značajniji predmet interesovanja antropologa i ove tendencije u izvesnoj meri prisutne su i u lokalnoj naučnoj produkciji. Početak istraživanja moderne i masovne kulture, kao i subkultura, koje se u domaćoj etnologiji vezuje za poslednji kvartal dvadesetog veka, predstavlja posledicu odbacivanja ideje da etnolozi imaju isključivi zadatak da sačuvaju tradiciju ruralne sredine, kao i zaokreta ka urbanoj antropologiji, koji je sa sobom nosio potpunu slobodu u izboru predmeta istraživanja, što je otvorilo vrata proučavanjima popularne kulture. Još osamdesetih godina su u Jugoslaviji započeta prva proučavanja novokomponovane narodne muzike, a rastući dijamant tema u savremenoj srpskoj antropologiji muzike, posebno u poslednjoj dekadi dvadesetog veka, uključuje kako teorijska razmatranja, poput problematizovanja klasifikacije popularne muzike po žanrovima ili konceptualizacije termina *world music* u lokalnom kontestu, tako i konkretnih proučavanja samih muzičkih festivala i performansa, ali i antropološke studije slučaja u okviru muzičkih žanrova, poput rokenrola, novog talasa, hip-hopa i sevdalinki.

S idejom da se popularizuje proučavanje popularne muzike u domaćoj antropološkoj zajednici i ovo polje otvori za istraživače koji se do sada nisu bavili ovom temom, ali i razmene ideje i mišljenja među istraživačima iz raznih

srodnih društveno-humanističkih disciplina koji se dugo bave proučavanjem muzike, organizovan je nacionalni naučni skup Antropologija muzike, na Filozofskom fakultetu u Beogradu, 23. marta 2018. godine. Na skupu je predstavljeno 24 izlaganja od kojih će odabrana biti objavljena u drugom i četvrtom broju Etnoantropoloških problema za 2018. godinu.

U radu *Muzika kao sredstvo proizvodjenja sociokulturne drugosti*, Bojan Žikić i Miloš Milenković predstavljaju mehanizam proizvodjenja drugosti kroz analizu različitih vrsta muzičkih dela, vrsta drugosti i sociokulturnih konteksta. Autori posmatraju muziku kao sinestezički koncept koji objedinjuje utiske stečene čulom sluha sa vizuelnim nadražajima i emotivno-intelektualnim shvatanjem koje recepient uspostavlja prema nastupu, tekstu ili muzičaru i razmatraju svesne i nameravane činove upotrebe muzike sa ciljem prenošenja poruke o drugosti.

Aleksandra Pavićević i Gordana Blagojević u radu *Od elektro-akustičke muzike do vizantijskog pojanja i vs Vladimir Jovanović, kompozitor*, kroz promatranje života i dela kompozitora, analiziraju povezanost umetnika sa vremenom u kome stvara. Prateći Jovanovićev razvojni put od komponovanja elektroakustičke muzike do komponovanja u duhu vizantijskog izraza i konačno do preplitanja i uporednog stvaranja u oba muzička žanra u kasnoj fazi života, autorke osvetljavaju brojne aspekte postmodernizma u njegovoj muzici i stvaralaštvu.

U izuzetno zanimljivoj autorefleksivnoj studiji, *Jeretičke tvrdnje: autoetnografska priča povodom jedne doktorske disertacije o antropologiji opere*, Vlado Kotnik, sa bezbedne vremenske distance, upoznaje čitaoce sa akademskim i društvenim okolnostima u kojima je nastala prva antropološka disertacija o operi u Sloveniji i reakcijama koje je izazvala kod tradicionalno orijentisanih istraživača muzike. Autor kroz elaboraciju sopstvenih motiva da predstavi operu kao legitimno polje antropološkog proučavanja i ujedno ospori postojeći monopol nad temom, kao i kroz prikaz otpora na koji je nailazio zbog tog „heretičkog” čina, pruža dragocene uvide u savremeno redefinisane shvatanja antropologije muzike.

Na pitanja zašto je među publikom rok muzika preuzela potpuni primat nad džezom i kako je džez izgubio svoju popularnost i muzičke majstore, Nikola Samardžić nudi odgovore u radu „*Smrt džezza*“: *kraj istorije jedne improvizovane muzike?* Polazeći od već ponuđenih objašnjenja ovog intrigantnog fenomena, koja uzimaju u obzir činjenicu da je ogromna i superiorna produkcija roka uzrokovala preuzimanje tržišta, autor nastavlja analizom promena nastalih u procesu produkcije, sadržaju i potrošnji, razmatranjem posledica invazije world music-a na elitističke pokrete i interpretacijom uticaja američkog slobodnog ekonomskog tržišta, državnog protekcionizma i akademizma, tražeći razloge drastičnog opadanja popularnosti džez muzike, inspiracije i individualnog izraza.

Etnomuzikološka studija Jelene Jovanović *Kameni cvijet Nikole Borote i natpisi na stećcima kao inspiracija: semantička i poetska ravan*, na domišljat način dovodi u vezu temu umetnosti u kamenu i njenu rastuću popularnost u

Jugoslaviji sedamdesetih godina, kao i interesovanje nauke za kamene stečke u drugoj polovini dvadesetog veka, sa popularnom muzikom toga vremena i pionirima world music žanra na ovom prostoru, u čijoj je muzici moguće prepoznati odjeke simbolike kamena. Na konkretnom primeru balade stvaraoca Nikole Borote, autorka demonstrira kako je muzičku strukturu i poetiku ovakvih pesama moguće povezati sa semantikom i poetikom tekstualnih natpisa na stećcima, naglašavajući srodnost slušnog utiska i vizuelnog doživljaja prilikom percipiranja ove dve različite forme.

Marija Ajduk u svom radu *Razumevanje, stvaranje i slušanje muzike na internet sajtu Youtube: Slučaj hora Viva vox*, analizira značaj sajta Youtube u stvaranju i percipiranju muzike u savremenom kontekstu i okruženju. Kroz studiju slučaja beogradskog hora Viva vox, koji je od lokalnog pevačkog udruženja postao svetski popularan i priznat hor, autorka demonstrira uticaj ovog sajta na produkciju i percepciju muzike, pri čemu sajt posmatra kao mesto okupljanja i slobodne razmene mišljenja, koje pruža uvid u odnos pojedinca prema svakodnevnom životu.

U radu *Ko peva, zlo ne misli: antropološka analiza prostornih i simboličkih aspekata muzičke fontane na Slaviji*, koji na interesantan način povezuje urbanu antropologiju i antropologiju muzike, Marko Pišev na konkretnom primeru preispituje jednu od osnovnih premisa antropoloških istraživanja javnih prostora, da se odnosi moći u društvu reflektuju u pojedinim gradskim prostornim i vizuelnim izrazima, na način koji je moguće dekodirati primenom antropoloških metoda i koncepata. Autor dakle posmatra muzički repertoar fontane kao „tekst” koji dovodi u vezu sa ambijentalnom celinom koja ga okružuje i iz koga isčitava značenja, pri čemu muzička fontana istovremeno predstavlja odraz projektovanja struktura moći „odozgo na dole”, ali i prividno simbolički neutralan objekat, čije je vrednosti zapravo moguće razaznati kroz analizu auditivnog sadržaja kojim komunicira sa okruženjem.

Konačno tekst Bojane Radovanović *Festival srpskog podzemlja: muzička scena „u malom”*, posmatra i analizira manifestaciju posvećenu ekstremnim muzičkim žanrovima kao umanjenu refleksiju celokupne muzičke scene, sa svim uobičajeno uključenim akterima i činiocima na istom prostoru. Autorka definiše osnovne pojmove o kojima tekst govori i razmatra konceptualna ograničenja i uticaj festivala u svetlu savremenih teorija, sa ciljem dubinskog razumevanja načina funkcionisanja domaće podzemne scene.

Doc. dr Mladen Stajić
Gost urednik temata